

ЧЛЕНИ АКАДЕМІЇ — ЮВІЛЯРИ 2010 РОКУ

ЛЮДМИЛА МІЛЯЄВА

(До дня народження)

Восени 2010 року наукова громадськість урочисто відзначила ювілей факультету теорії та історії мистецтва НАОМА. Саме в цей час відзначила свій ювілей і Людмила Семенівна Міляєва. Утворення факультету і його піввіковий шлях нерозривно пов'язані з науковою і викладацькою діяльністю цієї непересічної особистості, видатного вченого і педагога. У своїх спогадах про життя факультету Людмила Семенівна наголошувала на тому, що основним пріоритетом кафедри з перших кроків існування було утвердження «місця мистецтвознавчої професії у культурі України».

Так розцінює і доводить це своєю подвижницькою діяльністю Людмила Семенівна. Сьогодні — вона доктор мистецтвознавства, професор, академік НАМ України, заслужений діяч мистецтв України. Все своє життя вона закохана і віддана мистецтву. Ці зерна любові нею щедро розсіяні на ниві мистецтвознавчої науки, вони запали в душі її учнів і проросли буйним квітом у працях її численних сподвижників і продовжувачів. Мені пощастило бути однією з перших випускниць факультету, слухати її захоплюючі лекції з історії давнього мистецтва України.

Перед нами, її учнями, Людмила Семенівна демонструвала фото давніх ікон, дерев'яних церков та іконостасів, які були знайдені часом у клунях, на горищах, і таким чином були врятовані та привезені з численних експедицій, відряджень до музеїв, фондосховищ, бібліотек, приватних колекцій. Нас заворожували такі пригодницькі історії. Це була своєрідна школа проникнення в таїнство мистецтвознавства, яка запалила не в одній душі вогонь дослідництва. Так були врятовані і привезені до Національного художнього музею України візантійський дерев'яний рельєф «Св. Георгій з житієм» XII-XIII ст. із Маріуполя, ікони Богородиці Одигітрії XVI ст. з Бучача, Покрова Богородиці XVIII ст. з Миргорода, ікона Волинської Богоматері XIV ст. з Покровської церкви Луцька.

Людмила Семенівна в численних експедиціях по Чернігівщині, Полтавщині, Закарпаттю, Волині, Поділля разом зі своїми однодумцями, видатними дослідниками українського мистецтва Г. Логвином, П. Жолтовським, С. Таранущенком, рятувала від фізичного знищення унікальні пам'ятки культури. На ті часи це було науковим подвигом, виявленням високої громадянської позиції згаданих дослідників. Оті пошуки і знахідки, які поступово проходили наукову атрибуцію, осмислювались і перетворювались на розділи до «Історії українського мистецтва», яка саме тоді (1960-ті рр.) готувалася до друку.

Активна наукова діяльність Людмили Семенівни позначена активним генеруван-

ням і реалізацією нею у працях новітніх підходів та принципів дослідження українського середньовічного мистецтва, дотриманням високого рівня мистецьких критеріїв, які були заявлені вже з перших її наукових кроків. У суголоссі українського мистецтвознавства, яке в другій половині ХХ століття творилося такими видатними вченими, як Платон Білецький, Павло Жолтовський, Юрій Асеев, Григорій Логвин, Віра Свенціцька, а сьогодні — Володимир Овсійчук та інші, голос Людмили Міляєвої відчутно вирізняється переконливим, належно аргументованим утвердженням високих принципів науки.

Маючи гострий розум і наукову безкомпромісність, Людмила Семенівна ніколи не шукала легких шляхів, не пристосовувалася до панівних офіційних ідеологічних міфів. Вона належить до тієї когорти дослідників, які, попри всі кон'юнктурні зміни, постійно і неухильно займалися і займаються вивченням українського сакрального мистецтва. Залишаючись завжди вірною своїм переконанням, маючи неабияку колосальну ерудицію і неординарний погляд на розвиток мистецтва, Людмила Семенівна Міляєва створює навколо себе міцне силове поле культури, від якого заряджаються відповідними флюїдами всі небайдужі колеги та учні.

Наукові праці Людмили Семенівни Міляєвої, які є наслідком багаторічних, особистих пошуків, творчих знахідок, їх осмислення та узагальнення, водночас певною мірою віддзеркалюють і загальний стан нашого мистецтвознавства на різних його етапах. Історія — творила її, вона — творила історію. Понад 40 років досліджує Л. Міляєва проблеми історії українського образотворчого мистецтва, повертаючи з небуття цінні пам'ятки культури.

Після закінчення Київського державного університету ім. Т. Шевченка вона розпочала свій творчий шлях у Державному музеї українського образотворчого мистецтва УРСР. Безпосередня робота з пам'ятками, фондова і експозиційна практика — все це відбилось на її подальшій науковій і педагогічній діяльності. Відомі її дослідження з історії живопису ХІХ ст. (К. О. Трутовський. — К., 1955), з історії іконопису України («Розписи Потелича». — К., 1969), книга про український іконопис ХІІ-ХІVІ ст. (у співавторстві з Г. Логвином, В. Свенціцькою) стали важливою віхою у вивченні сакрального мистецтва України. Останнє з названих видань, яке через тиск цензури вийшло під назвою «Український середньовічний живопис», оскільки в ньому супереч офіційній думці відстоювалась безперервність української культури від часів Київської Русі.

Важливою подією у галузі дослідження середньовічного мистецтва стало видання Людмили Міляєвої останніх років: «Украинская икона XI-XVIII ст. От византийских истоков до барокко» (Паркстон Прес, Барнемут-Аврора, Санкт-Петербург, 1996. — 92 с.; 215 ил.). У книзі з нових наукових позицій осмислюється таке яскраве художньо-історичне явище, як ікона, значення котрої не обмежується національними рамками; з'ясовується місце іконопису як яскравого і неповторного феномена в загальному культурному процесі; розкривається багатозначність семантики, символіки, стилістики художньо-образної мови у зв'язку з історією православ'я та літургістики.

У монографії висвітлюється розвиток української ікони як безперервний процес. Якщо досі історія розвитку ікони проглядалася лише пунктирно, то після опублікування видання Л. Міляєвої історія виглядає як повнокровний шлях. Дослідниці це

вдалося завдяки введенню в науковий обіг нових, досі не вивчених або ж щойно віднайдених пам'яток. Важливим є те, що, розглядаючи розвиток іконопису з часу його формування, авторка подає й зміну культурних орієнтирів: від Візантії — до Заходу та Росії, що дозволяє відчутти в українському іконопису парафраз історії країни, її складну, а то й трагічну долю.

Вітаючи Людмилу Семенівну з її ювілеєм, хочеться побажати їй залишатися завжди такою ж сповненою енергії, творчих планів і наукових ідей, з гострим відчуттям часу, вірою в талановиту молодь.

Тетяна КАРА-ВАСИЛЬЄВА

*доктор мистецтвознавства,
член-кореспондент НАМ України*

ОЛЕКСАНДРА СМОЛЯРОВА (До дня народження)

Олександра Захарівна Смолярова — провідна актриса Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки, народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Національної академії мистецтв України — народилася 19 червня 1925 року у м.Маріуполь Донецької області.

Шлях до театру для О.Смолярової складався не просто. Батько, який був директором школи і сам дуже любив театр, категорично виступав проти «легковажної» професії. Перш ніж вступити до театрального, юна Смолярова, на догоду батькові, зробила чотири спроби здобути освіту у «серйозних» навчальних закладах — інститутах медичному та інженерів зв'язку, університеті і консерваторії (бо мала гарний голос), але швидко полишала навчання в них, зрозумівши, що то не її покликання.

Щоправда, перший дотик до театрального мистецтва відбувся у Харкові, куди приїхала з родиною після евакуації. Вона вступила до Харківського театрального інституту на курс знаменитого Івана Мар'яненка, корифея театру, що працював ще з Марією Заньковецькою. Проте невдовзі батька Олександри перевели на роботу до Києва, і донька разом з родиною переїхала до столиці.

Саме у Києві вона зробила рішучий крок до самоствердження, до здійснення своєї мрії — вступила до театрального інституту на курс Любові Гаккебуш, однієї з найкращих актрис театру Леся Курбаса, яка свого часу вела у геніального режисера студію молодих акторів. Її манера викладання була неординарною, курбасівською.

Наразі театральний інститут став для Олександри випробуванням не тільки в розумінні творчого зростання, а й становлення характеру. На одній з репетицій їй налякнули, що вона, мабуть, помилилася у виборі професії. Інша б студентка знітилася,

